

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ДОШКІЛЬНИКІВ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ КОРЕКЦІЇ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Кузава І.Б.

Національний педагогічний університет імені М.М. Драгоманова

Охарактеризовано моделі інклюзивної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку. Представлено експериментальне моделювання інклюзивної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку. Висвітлено умови його реалізації у спеціальних та загальноосвітніх дошкільних навчальних закладах та їх вплив на корекцію психофізичного розвитку дитини.

Ключові слова: інклюзивна освіта; дошкільники, які потребують корекції психофізичного розвитку; експериментальне моделювання.

Постановка проблеми. Одним із альтернативних напрямків здобуття сучасної освіти є інклюзивна освіта, яку у своїх дослідженнях розуміємо як процес забезпечення рівних прав на одержання освітніх послуг дітьми дошкільного віку із різним рівнем психофізичного розвитку за місцем проживання у сприятливих спеціальних умовах загальноосвітнього дошкільного навчального закладу (організаційне, матеріально-технічне, програмно-методичне і кадрове забезпечення навчально-виховного процесу) [1, с. 268]. У такому розумінні означена проблема є досить актуальною і важливою для сьогодення і сприяє збагаченню психолого-педагогічної науки.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Удосконалення процесу включення осіб із психофізичними порушеннями у загальноосвітній простір передбачає максимальне врахування їхніх індивідуальних психологічних особливостей та створення сприятливих умов повноцінного розвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі емпіричного аналізу теорії і практики організації інклюзивної освіти (А. Я. Чигрина, Ю. В. Шуміловська та ін.) встановлено, що важливим засобом організації та удосконалення освітнього процесу дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку, є розробка моделі інклюзивної освіти, як інновації вітчизняної системи дошкільної освіти, на основі системно-синергетичного підходу, а також можливості ефективного прогнозування подальшого розвитку окремих її компонентів [2; 3].

Виклад основного матеріалу. Попередніми нашими дослідженнями на основі сучасних досліджень (А. Я. Чигрина) детально охарактеризовано варіанти моделей інклюзивної освіти (варіант регулюючої інклюзії, створення інклюзивного освітнього простору громадськими організаціями та адміністрацією навчально-виховного закладу), які засвідчують про наступні стратегії її ефективного просування, зокрема, включення у роботу усього персоналу навчального закладу, активна дія батьківської спільноти, наявність спеціальних умов (створення у загальноосвітньому закладі архітектурно доступного середовища, підтримка дітей із різним рівнем психофізичного розвитку у звичайних групах, на заняттях, додаткова допомога після

занять), партнерство з громадськими організаціями за підтримки місцевих органів управління освітою [2, с. 18].

Експериментальна модель реалізації інклюзивної освіти дошкільників, що потребують корекції психофізичного розвитку, яка стала вихідною теоретичною конструкцією при її практичному втіленні у навчально-виховний процес дошкільного навчального закладу та подальшої трансформації у дошкільну ланку освіти, проєктувалася з позицій таких теоретико-методологічних підходів, як-от: гуманістичного, цілісного, особистісно-орієнтованого, аксіологічного, культурологічного, діяльнісного, диференційованого, гносеологічного, системного (комплексного), ситуаційного, синергетичного, гетерологічного, нейропсихологічного та оптимізаційного підходів (Т. І. Бакланова, М. М. Бахтін, М. А. Бердяєв, Л. С. Виготський, В. В. Давидов, Т. С. Комарова, М. В. Лазарева, Н. Я. Михайленко, С. В. Сорокоумова, М. Ф. Федоров, І. С. Якиманська та ін.).

Основні положення розробленої у дослідженні експериментальної моделі реалізації інклюзивної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку, представлені у вигляді опису наступних блоків:

1) цільового – передбачає формування мети та завдань процесу інклюзивної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку;

2) змістово-процесуального – включає теоретико-методологічні аспекти інклюзивної освіти, спрямовані на застосування методів, засобів та форм її впровадження;

3) базово-технологічного – забезпечує реалізацію технології інклюзивної освіти;

4) оцінно-результативного – характеризується показниками та рівнями готовності дітей дошкільного віку із психофізичними порушеннями до навчання у школі.

Розкриємо сутність кожного блоку означеної моделі.

Цільовий блок. Мета майбутнього результату (кінцевого продукту) виступає в ролі певної рушійної сили, що сприяє розвитку системи освіти. Загальною метою презентованої моделі визначено реалізацію технології впровадження інклюзивної освіти у дошкільні. Згідно мети поставлено наступні завдання:

1) організація спільного навчально-виховного процесу з метою задоволення освітніх потреб усіх дітей;

2) розробка системи надання спеціальних послуг (освітніх і фахових) для дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку;

3) створення позитивного клімату у дитячому середовищі та поза його межами.

Змістово-процесуальний блок. У нашому дослідженні цей компонент представлений у вигляді опису умов, спрямованих на впровадження інклюзивної освіти дітей дошкільного віку, які потребують корекції психофізичного розвитку (організаційне, матеріально-технічне, програмно-методичне і кадрове забезпечення навчально-виховного процесу, психолого-педагогічний супровід дошкільників із психофізичними порушеннями, створення атмосфери емоційного комфорту тощо) та принципів – теоретичних положень, що забезпечують створення організаційної структури управління корекційно-реабілітаційною роботою у дитячому садку:

1) гуманізація системи дошкільної освіти та створення умов для задоволення освітніх потреб різних категорій вихованців;

2) доступність дошкільної освіти з урахування потреб і запитів вихованців із різним рівнем психофізичного розвитку у всіх сферах їх життєдіяльності та соціальної взаємодії;

3) дотримання прав на освіту дітей із нормативним темпом розвитку;

4) системний підхід змістового, адміністративного та методичного забезпечення інклюзивної освіти;

5) створення системи навчання та виховання дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку, з урахуванням наступності освітніх маршрутів;

6) забезпечення своєчасного моніторингу індивідуальних досягнень, спрямованого на розробку та реалізацію освітніх можливостей та потреб кожного дошкільника;

7) вироблення єдиних методологічних підходів щодо створення та функціонування реабілітаційного простору;

8) залучення батьків до навчального процесу дошкільників як рівноправних партнерів та їх перших вихователів.

Базово-технологічний блок. З урахуванням специфіки предмету дослідження нами визначено основні компоненти інклюзивної моделі освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку:

1) організація особистісно-орієнтованого навчання;

2) створення сприятливих умов для розвитку дитячих здібностей щодо самореалізації;

3) гуманізація та гуманітаризація дошкільної інклюзивної освіти;

4) формування системи цінностей (взаємоповага, толерантність, усвідомлення себе частиною суспільства, взаємодопомога, надання можливостей для розвитку навичок і талантів кожного вихованця, можливість допомогти самому собі та одноліткам у своєму товаристві);

5) застосування здоров'язберігаючих технологій у процесі спільного навчання.

Оцінно-результативний блок. Методами оцінювання ефективності інклюзивної освіти з урахуванням низки організаційно-педагогічних умов стали:

1) тестування дошкільників із різним рівнем психофізичного розвитку;

2) спостереження;

3) моніторинг індивідуальних досягнень вихованців;

4) вивчення документації та продуктів різноманітних видів діяльності дошкільників, вихователів та корекційних педагогів.

Умовами реалізації моделі інклюзивної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку є :

1) створення в дошкільному навчальному закладі адаптованого інклюзивного середовища, що забезпечує повноцінне включення та особистісну самореалізацію дітей означеної категорії;

2) усвідомлення дотримання цілей навчання та виховання дошкільників із психофізичними порушеннями шляхом реалізації доступності дошкільної освіти через інтеграцію дітей, які не відвідують дитячий садок, та їхніх батьків в освітнє середовище ДНЗ;

3) кадрове забезпечення – наявність відповідних фахівців (педагог-психолог, вихователь-логопед, музичний керівник, вихователь, інструктор з ЛФК, лікар, медсестра – масажист) з метою їх залучення до проектування та організації освітнього процесу);

4) організаційне забезпечення – нормативно-правова база; наявність медико-психолого-педагогічного супроводу як системної діяльності, спрямованої на створення комплексної системи клініко-психологічних, психолого-педагогічних і психотерапевтичних умов, що сприяють засвоєнню знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, особистісному становленню особистості, нормалізації сімейних стосунків, її інтеграції в соціум; фінансово-економічні умови та інформаційне забезпечення;

5) моніторинг індивідуальних досягнень, який передбачає динамічну оцінку розвитку та навчання дошкільників із психофізичними порушеннями та реалізації ними своїх потенційних можливостей;

6) матеріально-технічне обладнання – для забезпечення можливостей безперешкодного доступу дітей із психофізичними порушеннями у загальноосвітні заклади (архітектурна доступність, санітарно-гігієнічні та соціально-побутові норми освітнього процесу, пожежна та електрична безпека, навчально-реабілітаційні та медичні засоби тощо);

7) програмно-методичне забезпечення навчально-виховного процесу – створення індивідуального навчального плану (ІНП), наявність відповідних підручників та посібників, електронних освітніх ресурсів тощо, реалізація індивідуального та диференційованого підходів у навчанні дошкільників із різним рівнем розвитку (полягає у тому, що навчальні завдання вико-

нуються всіма дошкільниками, але ступінь їх складності, способи дій та міри допомоги різні по відношенню до дітей з психофізичними порушеннями);

8) робота з батьками (соціально-педагогічне консультування, індивідуальні бесіди, рейдові відвідування умов проживання, малі педагогічні наради тощо);

9) взаємодія з громадськими організаціями;

10) організація спільних заходів для дітей із нормативним рівнем розвитку та їхніх однолітків, які потребують корекції психофізичного розвитку, з метою їх активного включення у життя дитячого колективу ДНЗ через дозвілєву (прогулянки, спортивні змагання, гуртки), художню (виступи, виставки, творчі конкурси і т.п.), громадську (виготовлення подарунків, сувенірів тощо), трудову діяльність (озеленення та благоустрій території дитячого садка і т.п.);

11) рівень готовності дошкільників із психофізичними порушеннями до школи.

Висновки та пропозиції. Отже, на основі окреслених наукових положень *моделювання інклюзивної освіти* дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку, розуміємо як цілісний педагогічний процес, спрямований на створення для них відповідного середовища, його пристосування до потреб та забезпечення необхідною підтримкою з метою спільного навчання (виховання) усіх дітей.

Все це свідчить про необхідність проведення психолого-педагогічної та медико-соціальної просвіти усього населення, а також спеціального навчання батьків, дітей із нормативним рівнем розвитку та педагогічного персоналу загальноосвітніх ДНЗ, спрямованого на зміну у них негативних соціальних стереотипів щодо дітей із психофізичними порушеннями. Адже позитивне ставлення, розуміння та прийняття всіма учасниками навчально-виховного процесу таких дітей активно впливає на їхній розумовий, емоційний та соціальний розвиток.

Список літератури:

1. Кузава І. Б. Інклюзивна освіта дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку: теорія та методика : [монографія] / Ірина Борисівна Кузава – Луцьк, ПП Іванюк В. П., 2013. – 292 с.
2. Чигрина А. Я. Інклюзивное образование детей-инвалидов с тяжелыми физическими нарушениями как фактор их социальной интеграции: автореф. дисс. ... канд. пед. наук [Электронный ресурс] / Анна Яковлевна Чигрина. – Нижний Новгород, 2011. – 24 с.
3. Шумиловская Ю. В. Подготовка будущего учителя к работе с учащимися в условиях инклюзивного образования : автореф. дисс. ... канд. педагогических наук [Текст] /Юлия Валерьевна Шумиловская. – Шуя, 2011. – 26 с.

Кузава И.Б.

Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ, КОТОРЫЕ НУЖДАЮТСЯ В КОРРЕКЦИИ ПСИХОФИЗИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Резюме

Охарактеризованы модели инклюзивного образования дошкольников, которые нуждаются в коррекции психофизического развития. Представлено экспериментальное моделирование инклюзивного образования дошкольников, которые нуждаются в коррекции психофизического развития. Освещены условия его реализации в специальных и общеобразовательных дошкольных учебных заведениях и их влияние на коррекцию психофизического развития ребенка.

Ключевые слова: инклюзивное образование; дошкольники, которые нуждаются в коррекции психофизического развития; экспериментальное моделирование.

Kuzava I.B.

National Pedagogical University Dragomanov

THE EXPERIMENTAL MODELING INCLUSIVE EDUCATION PRESCHOOLERS WHO NEED CORRECTION OF PSYCHOPHYSICAL DEVELOPMENT

Summary

Characterized model of inclusive education of preschoolers who need correction psychophysical development. Presented experimental modelings of inclusive education of preschoolers who need correction psychophysical development. Highlight the conditions of its implementation in special and general education preschool educational institutions and their impact on child developmental needs correction.

Key words: inclusive education; preschoolers who need correction of mental and psychophysical development; experimental modeling.